

Verder was er ultimo April (de Grasmaand!) nog nergens een sprietje gras te vinden; de weilanden zagen er uit als of ze waren platgebrand. En, hoewel de mooie Meimaand dien achterstand voor een goed deel inhaalde, viel de hooioogst ditmaal toch een paar weken later, waardoor aan het overgrootste deel der weidevogels gelegenheid werd gegeven om hunne eieren uit te broeden en de jongen over de eerste gevaarlijke periode, het „zich drukken” heen te helpen.

Mededeelingen mijner kennissen, uit verschillende streken der provincie, gewagen dan ook van massa's jong vogelgoed, die — begin Juni — allerwege de velden bevolkten.

Ornithologische waarnemingen in Nederland

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. E. D. VAN OORT.

De belangrijkste waarnemingen op ornithologisch gebied, in Nederland gedaan sedert mijne laatste mededeelingen in den vorigen jaargang van *Ardea*, laat ik hier volgen. De langdurige vorstperiode in Januari en Februari bracht ons over het geheel slechts weinig zeldzame gasten. Voor vele, hier overwinterende vogels is de strenge, lang aanhoudende koude noodlottig geworden. De reigers, die hier in de laatste jaren in tamelijk groot aantal overwinterden, zijn stellig alle omgekomen; opmerkelijk is het echter dat de reigerstand in ons land niet achteruitgegaan is, daar enkele broedkolonies in 1917 beter bezet zijn geweest dan ooit. Bij andere vogels, als vooral meezen en lijsters, schijnt daarentegen bepaald overal een vermindering van het aantal broedvogels plaats gevonden te hebben.

Onder de acquisities van 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie bevindt zich een vogel, welks vangst niet valt in het tijdperk, waarover dit overzicht loopt, doch waarop ik hier uit hoofde van zijne zeldzaamheid en van minder nauwkeurige opgaven in de literatuur, de aandacht vestig. De Heer B. TH. J. GRIMMELT te Winterswijk schonk aan het Museum een voorwerp van de Alpenkauw, *Pyrrhocorax graculus* (L.), dat in het najaar van 1893, het jaar dat

er een groote trek van notenkrakers was, geschoten is nabij Winterswijk door wijlen den Heer W. F. GRIMMELT. Het dier is opgezet en is gelukkig nog in goeden staat; de sexe is niet bepaald.

Ook bevindt zich onder de aanwinsten van onze collectie een oud ♀ van *Nettion flavirostris* (Vieillot), dat 7 December 1916 op het Kagermeer geschoten is. Deze Zuidamerikaansche talingsoort is niet tot onze fauna te rekenen, daar de hier geobserveerde voorwerpen zeker uit gevangenschap ontvlucht zijn. Ik heb eenige jaren geleden nog een ander voorwerp uit ons land in handen gehad, een ♂ dat 22 Augustus 1908 bij Giethoorn (O.) gevangen was en mij door den Heer R. SNOUCKAERT VAN SCHAUBURG ter bestemming werd toegezonden.

Bij enkele soorten in de hiervolgende lijst vindt men eenige waarnemingen van vroegeren datum, die de vermelding waard zijn.

Podiceps nigricollis Brehm — **Geoorde fuut.**

Den 26sten April 1917 ontving ik voor de collectie van het Museum een oud ♀, dat den nacht te voren tegen den vuurtoren te IJmuiden was verongelukt.

Volgens mededeeling van den Heer E. BLAAUW te Nijmegen moet deze soort in Juni van dit jaar broedend waargenomen zijn te Hatert bij Nijmegen.

Fulmarus glacialis (L.) — **Noordsche stormvogel.**

Omtrent deze vogelsoort verzuimde ik in mijn vorig overzicht een paar vangsten te vermelden. Ik laat deze hier nog volgen:

„Den 18den en den 19den September 1916 bracht men mij van het strand telkens een uitgeputten Noordschen stormvogel” — C. J. EYMA, Egmond aan Zee.

„Bij Denekamp (O.) werd 18 September 1916 een ♂ van den Noordschen stormvogel gevangen.” — J. B. BERNINK.

Van den Heer J. VERWEY ontving het Museum een oud ♀, dat 9 October 1917 door hem aan het strand te Noordwijk aan Zee gevonden was, tegelijk met nog een in ontbinding verkeerend voorwerp.

Van den Heer C. J. EYMA te Egmond aan Zee ontving het Rijks Museum een jong voorwerp, dat aldaar den 25sten November l. l. aan het strand gevonden werd.

In de laatste jaren is deze soort na noordwestelijken storm steeds in enkele voorwerpen waargenomen.

Branta bernicla (L.) — **Rotgans.**

Onder de talrijke rotganzen, dezen winter op Texel bemachtigd, werden twee witbuikige voorwerpen gevonden, ♂ en ♀, die den 29sten Januari 1917 geschoten waren en aan het Museum toegezonden werden. Deze lichte kleurphase van de rotgans is door mij reeds nader besproken in *Ardea*, II, 1913, p. 28. De tamelijk uitgebreide serie, die ik thans te mijner beschikking heb, gedooft niet, althans voor in Nederland verzameld materiaal, een scheiding in twee afzonderlijke vormen.

Anser erythropus (L.) — **Dwerggans.**

In het laatst van Februari 1917 werd bij 's Hertogenbosch een oud voorwerp gevangen, dat levend in het bezit van de Rotterdamsche Diergaarde kwam. — Dr. J. BÜTTIKOFER.

Circus cyaneus (L.) — **Blauwe kuikendief.**

Van den Heer P. J. VAN DEN BERGH LZN. te Tilburg ontving het Museum een fraai oud ♂, aldaar den 27sten December 1916 geschoten.

Astur palumbarius (L.) — **Havik.**

Den 9den Juni 1916 werd onder Ratum bij Winterswijk een nest met drie jongen uitgehaald, waarvan er twee in de Rotterdamsche Diergaarde kwamen en aldaar opgevoed werden.

Het Rijks Museum van Natuurlijke Historie kwam in het bezit van 2 opgezette donsjongen met het daarbij behoorende oude ♂, die, volgens mededeeling van den oud-amanuensis A. G. DRECHSLER, in het laatst der tachtiger jaren in de provincie Utrecht, bij de Bilt of Zeist, verzameld zijn. De voorwerpen waren geplaatst in de verzameling van het Zootomisch Laboratorium te Leiden en zijn op welwillende wijze aan 's Rijks Museum afgestaan door den hoogleeraar Dr. P. N. VAN KAMPEN.

Buteo buteo desertorum (Daudin) — **Steppenbuizerd.**

Door bemiddeling van den Heer E. BLAAUW te Nijmegen ontving ik nog een ♀, dat 12 September 1916 te Malden (G.), en een ♀, dat 17 September 1916 bij Nijmegen geschoten werd. Het eerste heeft een vleugellengte van 380 mm.; het laatste is een groot exem-

plaar van 390 mm. vleugellengte en is op borst en dijen sterk roodbruin gekleurd.

Een donker gekleurd ♂, met slechts zeer weinig roodbruin in het gevederte en met een vleugellengte van 350 mm., werd 30 November 1916 te Geldrop (N. B.) geschoten.

Haliaetus albicilla (L.) — **Zeearend.**

D.d. 24 Februari 1917 schreef Dr. C. KERBERT mij: „Gisteren ontvingen wij een levend exemplaar van *Haliaetus albicilla*, dezer dagen gevangen te Middachten.”

Milvus milvus (L.) — **Wouw.**

De Heer E. BLAAUW te Nijmegen berichtte mij, dat den 4den Mei 1917 wederom een oud ♀ te Maarsbergen (U.) gevangen werd en aan hem ter opzetting werd toegezonden.

Pernis apivorus (L.) — **Wespendief.**

Den 12den September 1917 werd bij Pijnacker (Z. H.) een jong ♂ gevangen, terwijl het een wespennest bewerkte. De vogel werd levend naar de Rotterdamsche Diergaarde gezonden en eenige dagen later dood aan 's Rijks Museum te Leiden afgestaan.

Fulica atra L. — **Meerkoet.**

Een wit gevlekt ♂ werd 30 Januari 1917 te Aalsmeer geschoten en voor de collectie van het Rijks Museum aangekocht. Partieel albinisme komt bij meerkoeten niet zelden voor.

Grus grus (L.) — **Kraanvogel.**

Omstreeks 20 October 1917 werd te Oirlo, t. z. o. van Venray, een ♀ geschoten, hetwelk aan ons Museum is toegezonden. — Dr. C. KERBERT.

Otis tarda L. — **Groote trap.**

De groote trap is tijdens de vorstperiode van Februari 1917 in tamelijk groot aantal in ons land waargenomen. Dr. KERBERT berichtte mij dat in de tweede week van Februari drie stuks uit een troep van 19 stuks bij Groenlo (G.) geschoten werden, waarvan er één, een ♀, aan het genootschap „Natura Artis Magistra” werd toegezonden. De Heer H. VAN ZANDEN te Rotterdam ontving een voor-

werp ter prepareering, dat uit een koppel van 4 stuks in de buurt van Arnhem omstreeks dien tijd geschoten werd. Den 15den Februari 1917 werd een ♀ bij Lichtenvoorde (G.) geschoten, hetwelk de Heer E. BLAAUW te Nijmegen ter prepareering ontving. Van den Heer H. ROOZENDAAL te Arnhem ontving 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie te Leiden een oud ♀, dat 16 Februari door hem bij Veenendaal (U.) geschoten is.

Van Dr. KERBERT ontving ik nog de mededeeling dat wederom een voorwerp aan Artis werd toegezonden; dit werd geschoten den 21sten November l. l. in den Legmeerpolder onder Nieuwer-Amstel in een bietenland.

Charadrius apricarius L. — Goudplevier.

Den 30sten Mei 1917 werd bij Venray een nest met 4 eieren gevonden, die aan 's Rijks Museum te Leiden toegezonden werden. Van Jhr. Mr. A. A. VAN HEURN te Amsterdam ontving onze collectie een legsel van 4 stuks, eveneens dit jaar aldaar gevonden.

Vanellus vanellus (L.) — Kievit.

De Rotterdamsche Diergaarde ontving een gedeeltelijk albinistisch voorwerp, dat 1 November 1917 levend bij Reeuwijk (Z. H.) gevangen is. — Dr. J. BÜTTIKOFER.

Megalestris skua (Brünnich) — Groote jager.

De Heer A. A. VAN PELT LECHNER deelde mij mede, dat hij in het Museum van de Nederlandsche Heidemaatschappij te Arnhem een voorwerp van den Grooten jager heeft onderzocht, dat 9 October 1917 levend te Giethoorn in het riet op een uitgeveende plas, dicht bij de Beulakerwijde, in uitgeputten toestand door een visscher werd gevangen. De preparateur, die het dier opzette, bestemde het als ♂. Omtrent de juiste localiteitsopgave bestaat bij dit voorwerp geen twijfel. Ongelukkiger had deze interessante vangst niet terecht kunnen komen!

De Heer C. J. EYMA te Egmond aan Zee deelde mij betreffende deze soort mede: „Den 8sten October l. l. zag ik aan het strand een donkerbruinen of zwarten vogel vliegen, ter grootte van een forsche zilvermeeuw. Ik meende dadelijk met een jager te doen te hebben, doch een duidelijke witte teekening in de vleugels had ik tot nu

toe niet bij den jager waargenomen. Thuis gekomen bleek mij, dat de Groote jager kennelijk is aan het wit in den vleugel, zoodat ik overtuigd ben, dat het de Groote jager was."

Larus minutus Pallas — **Dwergmeeuw.**

Door den Heer J. VERWEY is de dwergmeeuw in het midden van de eerste helft van October 1917 herhaaldelijk in één of meer exemplaren aan het strand te Noordwijk waargenomen.

Xema sabinii (Sabine) — **Sabine's vorkstaartmeeuw.**

Deze voor ons land zeer zeldzame meeuwsoort is door den Heer J. VERWEY aan het strand te Noordwijk waargenomen, den 7den October 1917 in één exemplaar, den 9den October, ook bij stormweer, in 2 exemplaren, eveneens, gelijk het eerst waargenomen voorwerp, jonge dieren. De beschrijving die de Heer VERWEY van de voorwerpen geeft, vóór dat hij exemplaren in de collectie van het Rijks Museum gezien had, waarin hij ook dadelijk de door hem geobserveerde soort herkende, wijst zoo duidelijk op de vorkstaartmeeuw, dat ik er niet aan twijfel dat de door den Heer VERWEY waargenomen vogels jonge voorwerpen van *Xema sabinii* zijn. De eerst waargenomen vogel was buitengewoon mak en liet zich tot op 2 meter naderen, zonder de minste vrees te toonen. De door den waarnemer bij zijn thuiskomst gemaakte beschrijving van het eerste voorwerp volgt hier:

„Snavel klein en zwart. Kop te beginnen een paar (hoogstens!) c.m. boven den snavel blauwgrijs, vooral het achterhoofd. Van voren ging dit, hoe langer hoe minder gekleurd wordend over in het witte vlak boven den snavel, welk wit niet zuiver was. Nekbovenzijde blauwgrijs als de achterkop.

Dit gaat over in het zeer zachte en fijngekleurde bruin (warme tint) van vleugels en rug en dat bruin trok iets, maar heel weinig, in het blauwgrijze. Alles buitengewoon zachte tinten.

De langste groote slagpennen waren zwart en de rest wit. Was de vleugel nu toegevouwen, dan had men een zwarte en een witte streep naast elkaar. Ging hij open, dan vormde dat een zwarte band vóór, en een witte achter, wat voor een meeuw een heel raar effect opleverde. De dekveeren van het warme bruin waren elk apart, zelfs al op een afstand te onderscheiden, doordat er een spierwit randje omheen liep. Dit maakte het werkelijk nog fijner.

De geheele onderkant was zuiver wit, ook de staart behalve een zwarte zoom aan het eind en het mooiste van al was dat de staart zeer duidelijk, hoewel niet diep, gevorkt was. De pooten, van achterteen voorzien, waren bleekgrijs; ze leken me verder voor een meeuw tamelijk kort en vrij zwak. De vorm van het dier zelf was kort, ietwat gedrongen, maar in de vlucht was het slank. In de vlucht herinnerde het iets aan een stern; ik denk dat de vorkstaart hier ook toe bijdroeg, al was dien op een afstand niet te zien. Het oog leek me zwart, maar misschien was dit wel door het afsteken tegen het wit. In makheid overtrof hij de dwergmeeuw nog verre: één keer naderde ik hem zoo dicht, dat ik hem met mijn stok een slag zou hebben kunnen geven; toen vloog hij tegen wind op en vlak langs mijn gezicht.

Soms ging hij zich op zijn gemak poetsen, maar meest zat hij, kop in den wind en keek stil voor zich. Toen ik hem te erg lastig viel, ging hij bij de andere meeuwen zitten en ten slotte vloog hij met hen op en hij alleen hoog door de lucht met den wind mee, ver weg, het noorden in."

Aangaande de beide voorwerpen, die de Heer VERWEY den 9den October zag, meldde hij mij nog:

„De vleugels zijn langer en smaller dan die der andere soorten, uitgezonderd *L. minutus*, waarmee hij in de sierlijkheid bij het vliegen ongeveer gelijk zal staan. Hij herinnert daardoor sterk aan sterns; bovendien wordt de staart voortdurend in- en uitgekapt bij het dalen of zwenken en terwijl ik verleden keer schreef dat de vork onder het vliegen eigenlijk niet te zien was, blijkt ik me daarin te hebben vergist, want hij was zeer duidelijk waarneembaar, vooral doordat de achterste donkerbruine band zoo mooi tegen het wit afstak. Maar het allereerst was hij toch altijd, zelfs al in de verte te onderscheiden door de zwart-witte vleugels. De bruine rug en blauwgrijze bovenkop en nek waren dichterbij nog voltooiingskenmerken. Evenals de dwergmeeuwen verschilt hij in de vlucht van de zeezwaluwen doordat hij nooit rukt, al overtreffen *minutus* en hij in slankheid de andere meeuwen duidelijk.

De exemplaren waren beide precies eender geteekend als het voorwerp van 7 October. Hun voedsel zochten ze als *L. minutus* en stormvogel (*Procellaria leucorrhoea*); ze volgden de golven, maar verhieven zich meer in de lucht, bidden soms boven de zandvlakten met water, waarvan de golven zich terugtrokken, streken daar ook wel neer om iets te eten.

Een paar maal streken ze neer op het water en vlogen ze op voor

de volgende groote golf kwam. Ik heb de dieren met voedsel zoeken gevolgd vanaf 1½ K. M. noordelijk van het dorp tot 5 K. M. ten Noorden en terug, want daar keerden ze om. Zoo kon ik eenige uren lang van hen genieten."

De waarneming van den Heer VERWEY is belangrijk genoeg om eenigszins uitvoerig te vermelden. Gelijk bekend is bezit het Leidsche Museum een jong voorwerp in het eerste kleed, een geschenk van den Utrechtschen hoogleeraar VAN LIDTH DE JEUDE in 1863. Dit voorwerp is door SCHLEGEL geëtiketteerd: *Larus sabinei*, Mer du Nord. Het is een oud, slecht opgezet voorwerp. Daar er in de collectie VAN LIDTH DE JEUDE meer zeldzaamheden uit ons land waren, is het wel waarschijnlijk, dat het in Nederland geschoten is en is het vermoedelijk dezelfde vogel door TEMMINCK in 1840 vermeld als „un jeune sur les côtes de Hollande" (Man. d'Orn. 2me éd. IV, 1840, p. 489). In het Museum van het Koninklijk Zoologisch-Botanisch Genootschap te 's Gravenhage is een jong ♂ van deze soort, dat 11 October 1892 aan het strand bij den Hoek van Holland geschoten werd en door de goede zorgen van Dr. A. C. OUDEMANS, toenmaals directeur van die instelling, voor de wetenschap bewaard is gebleven. Volgens mededeeling van den jager, die het bemachtigde, liet het zich ook tot op korten afstand naderen en was het geheel alleen. Meer exemplaren zijn uit ons land niet bekend.

Alle alle (L.) — **Kleine alk.**

Van de kleine alk ontving ik in de maand November 1917 de volgende exemplaren: 1 ♀, 8 November, Texel; 1 ♂, 12 November, Valkenburg bij Leiden; 1 ♂, 22 November, Noordwijk aan Zee.

De Heer C. J. EYMA te Egmond aan Zee ontving in de maand November van dit jaar 11 kleine alken, die aldaar aan het strand gevonden waren.

Caprimulgus europaeus L. — **Geitenmelker.**

De Heer L. VAN 'T SANT berichtte mij, dat hij 20 October l.l. 's morgens om half 6 in de kom van de gemeente Bergen (N. H.) een nachtzwaluw hoorde ratelen.

Late waarnemingen van den Geitenmelker zijn reeds bekend; het Rijks Museum bezit een ♀, dat 21 October 1863 te Bloemendaal is geschoten (coll. van WICKEVOORT CROMMELIN). Dat het mannetje zoo laat in den tijd nog ratelt, is, meen ik, nog nooit waargenomen.

Picus martius L. — **Zwarte specht.**

Van Mr. A. TH. TEN HOUTEN te Winterswijk ontving 's Rijks Museum van Natuurlijke Historie een jong ♂ van deze soort, dat te Ratum bij Winterswijk den 22sten Juni 1917 uit het nest werd gehaald.

Dr. C. KERBERT berichtte mij, dat aan het Museum van Artis een ♀ werd toegezonden, dat 13 Augustus l.l. te Hummelo (G.) was geschoten.

Muscicapa atricapilla L. — **Zwartgrauwe vliegenvanger.**

In 1916 nam de Heer G. ROOSEBOOM op 14 Mei en op 1 Juni te de Lutte, gem. Losser, bij Oldenzaal een paar zwartgrauwe vliegenvangers waar, waarvan het ♂ niet uitgekleurd was, dat zijn nest had en jongen voederde in een oud, schorsloos nestblok met klein vlieggat. Op 10 Mei 1917 werd door Z.Ed. ter zelfde plaatse wederom een niet uitgekleurde zwartgrauwe vliegenvanger waargenomen, die zijn kort, luid fluitend gezang onophoudelijk deed hooren. Het nest werd, ook later, niet gevonden. Vermoedelijk handelt het hier om hetzelfde individu en is deze waarneming een bevestiging van de opvatting, dat het ♂ van deze soort pas op hoogen ouderdom het volkomen kleed aanlegt.

Calamodius aquaticus (Gmelin) — **Waterrietzanger.**

Voor de collectie van het Museum ontving ik 1 exemplaar, dat 13 Augustus, en 5 exemplaren, die 15 Augustus l.l. tegen den vuurtoren van IJmuiden dood gevlogen waren.

Lanius excubitor L. — **Klapekster.**

Den 10den Juni 1917 werd te Lichtenvoorde bij Winterswijk een nest met 4 doode jongen en een niet uitgekomen ei van den klapekster gevonden, welk broedsel door photographische experimenten, helaas, verongelukt was. Het ei is door de goede zorgen van den Heer J. L. F. DE MEYERE in 's Rijks Museum terecht gekomen.

Corvus corone L. — **Kraai.**

Ik ontving een bruine variëteit van *Corvus corone*; het is een jong ♀, afkomstig uit Putten (G.), van begin Juli 1917. — W. WARNSINCK.

Corvus cornix L. — **Bonte kraai.**

Op 21 Mei 1917 vloog op een afstand van \pm 15 meter een bonte kraai voor mij weg. Het was in hetzelfde bosch „Mildenburg” te Oostvoorne, waar 30 Mei 1915 ook een bonte kraai geschoten werd. Ik nam thans maatregelen tegen het wegschieten en zal opletten of het exemplaar blijft. — TH. BARON COLLOT D'ESCURY.

Nucifraga caryocatactes macrorhynchus Brehm. — **Dunsnavelige notenkraker.**

De Heer F. K. BARON VAN DEDEM nam 2 October 1917 een voorwerp te Heino (O.) waar.

De Heer C. LAMBREGTS berichtte mij, dat hij in het Mastbosch onder Princenhage den 12den October één en den 15den October 1917 twee notenkrakers zag.

De Heer Mr. C. J. HEEMSKERK zond mij twee berichten van waarneming dezer soort; 1 werd geschoten in het begin van October bij Hilversum en 1 bij Huizen (N. H.) op 13 October 1917.

De Heer E. BLAAUW te Nijmegen ontving een ♂, dat 18 October 1917 bij Bloemendaal (N. H.) geschoten was.

Dit zijn de eenige berichten, die mij omtrent het waarnemen van deze soort werden toegezonden. Zelf ontving ik geen exemplaren. Zeer waarschijnlijk betreffen de waarnemingen exemplaren van den Siberischen vorm, waarvan in het begin van October ook in Noord-Duitschland voorwerpen werden geschoten.

Leiden, 30 November 1917.

Ringmusschen (*Passer montana* [L.]) onder dakpannen.

DOOR

J. L. F. DE MEYERE.

In September 1916 kwam ik in eene nieuwe woning te wonen. Ornithologisch ging ik er heel wat op achteruit; de terreingesteldheid was niet geschikt: dichte struiken of dicht opeengroeiend,